

دانشگاه علامه طباطبایی
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی

عنوان

تأثیر داستان های اجتماعی بر مهارت های خود تنظیمی کودکان کم توان ذهنی خفیف

استاد راهنما

دکتر شهلا پزشک

استاد مشاور

دکتر فرنگیس کاظمی

استاد داور

دکتر حمید علیزاده

پژوهشگر

سمیرا راستی

بهمن-۱۳۹۵

بسم الله الرحمن الرحيم

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداوند است و همواره ناظر به اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری ما دانشجویان دانشکده های دانشگاه علامه طباطبائی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جوئی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت،
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق،
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش،
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش،
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار،
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق،
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی،
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد،
- ۹- اصل برائت: التزام به برائت جوئی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.

نام و نام خانوادگی: سمیرا راستی

تاریخ و امضاء: ۹۵/۱۱/۳۰

تعهدنامه ی اصالت پایان نامه / رساله

اینجانب، سمیرا راستی، دانش آموخته مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد / دکتری در رشته روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، که در تاریخ ۱۳۹۵/۱۱/۳۰ از پایان نامه / رساله خود تحت عنوان تأثیر داستان‌های اجتماعی بر مهارت‌های خودتنظیمی کودکان کم توان ذهنی خفیف . با کسب نمره / درجه ۱۹ دفاع نموده ام، متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و درموردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از مقاله، کتاب، پایان نامه و غیره) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه / رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده از هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ازین دست موارد از این پایان نامه / رساله را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه علامه طباطبائی مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعائی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: سمیرا راستی

تاریخ و امضاء: ۹۵/۱۱/۳۰

بسم الله

دانشگاه علامه طباطبائی
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

شماره نامه
تاریخ
توجه

صورتجلسه دفاعیه رساله کارشناسی ارشد

دفاع از پایان نامه خانم سمیرا راستی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته روانشناسی و آموزش کودکان

استثنایی به شماره دانشجویی ۹۳۱۲۲۳۹۱۰۳

تحت عنوان: تاثیر داستان های اجتماعی بر مهارت های خود تنظیمی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر

روز شنبه مورخ ۹۵/۱۱/۳۰ ساعت ۱۰ با حضور هیات داوران و نماینده تحصیلات تکمیلی مطرح و پس

از بحث و بررسی پایان نامه مذکور با نمره به عدد (۱۹) به حروف (نوزده)

مورد قبول واقع شد / نشد .

اعضای هیات داوران

امضا	نام و نام خانوادگی	سمت
	خانم دکتر شهلا پزشکی	استاد راهنما
	خانم دکتر فرنگیس کاظمی	استاد مشاور
	آقای دکتر حمید علیزاده	استاد داور

دانشکده روانشناسی و تفریح بلوار دکهده الپیک تقاطع بزرگراه شهید بهشت کد پستی ۱۴۸۱۶۸۴۵۱۱ تلفن ۰۱۴-۴۴۷۲۲۴۱۱۳-۱۴، فکس ۴۴۷۲۲۴۱۱۵

دانشکده روانشناسی و تفریح بلوار دکهده الپیک تقاطع بزرگراه شهید بهشت کد پستی ۱۴۸۱۶۸۴۵۱۱ تلفن ۰۱۴-۴۴۷۲۲۴۱۱۳-۱۴، فکس ۴۴۷۲۲۴۱۱۵

با همه‌ی ناچیزی

تقدیم به مشوقان و همراهان زندگی ام

به دستان پرمهر پدرم و محبت‌های خالصانه مادرم

و تمامی کودکان سرزمینم

تشکر و قدردانی

سپاس خالقی را که هر چه دارم از اوست،
از استاد گرامی خانم دکتر شهلا پزشک که در راه نقش زدن بر هزارتوی علم و خیال آدمی، دستانم را
به گرمی گرفت و به من آموخت صبوری را، نوشتن، خط زدن و دوباره و چندین باره نوشتن را و مهر
را، تا آن چه پیش روی شماست آفریده شد
از سرکار خانم دکتر فرنگیس کاظمی که همیشه در همه حال با گرمای وجودشان ما را پذیرا بودند و
علم و دانش ارزنده‌شان شامل حال بنده شده است
و همچنین از جناب آقای دکتر حمید علیزاده که قبول زحمت فرموده و داوری این پژوهش را به
عهده گرفتند،
صمیمانه کمال تشکر را دارم.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تعیین اثربخشی داستان‌های اجتماعی بر مهارت‌های خودتنظیمی کودکان کم‌توان ذهنی خفیف بود. طرح پژوهش حاضر، شبه آزمایشی از نوع پیش‌آزمون- پس‌آزمون با گروه کنترل نابرابر بود. جامعه‌ی آماری پژوهش را همه‌ی افراد کم‌توان ذهنی خفیف با هوشبهر ۷۰-۵۵ در مجتمع آموزشی ساریخانی واقع در منطقه ۵ شهر تهران تشکیل می‌دادند. با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، ۲۰ نفر از آن‌ها انتخاب و به‌صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل جایگزین شدند. ابزار پژوهش در این مطالعه، فرم مربی پرسشنامه‌ی بریف بود که با نظر اساتید از بین ۸۶ سؤال این ابزار، ۲۶ سؤال مربوط به ۳ مقیاس بازداری رفتاری، آغازگری و کنترل هیجان اقتباس و استفاده شد. سپس برای هرکدام از مقیاس‌ها، ۲ داستان اجتماعی توسط پژوهشگر ساخته شد که محتوای داستان‌های مربوط به هر مقیاس، بر اساس سؤالات مربوط به مؤلفه‌های همان مقیاس بود. پس از اجرای پیش‌آزمون، هر داستان به مدت ۲ جلسه و هر جلسه به مدت ۳۰ دقیقه برای گروه آزمایش خوانده شد. دو هفته پس از اتمام جلسات آموزشی، پس‌آزمون اجرا شد. برای مقایسه نتایج از تحلیل کوواریانس چند متغیری استفاده شد. یافته‌ها حاکی از آن بود که داستان‌های اجتماعی بر مهارت‌های خودتنظیمی افراد کم‌توان ذهنی خفیف مؤثرند. به‌عبارت‌دیگر، نمرات گروه آزمایش از لحاظ بازداری رفتاری، آغازگری و کنترل هیجان، به‌طور معناداری بالاتر از گروه کنترل بود.

کلیدواژه‌ها: مهارت‌های خودتنظیمی، داستان‌های اجتماعی، افراد کم‌توان ذهنی

فهرست مطالب

فصل اول کلیات پژوهش

مقدمه	۲
بیان مسئله	۳
هدف پژوهش	۴
اهمیت و ضرورت پژوهش	۴
تعریف نظری مفاهیم	۶
تعریف عملیاتی مفاهیم:	۶
فرضیه‌های پژوهش	۷

فصل دوم مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مقدمه	۹
تعریف خودتنظیمی	۹
دیدگاه‌ها و مبانی نظری خودتنظیمی	۱۰
دیدگاه یادگیری و شناختی-اجتماعی:	۱۰
دیدگاه شناختی پیازه:	۱۲
دیدگاه روانکاوی:	۱۳
دیدگاه عصب‌شناختی:	۱۳
خودتنظیمی و کم‌توانی ذهنی:	۱۷
داستان اجتماعی:	۲۰

فصل سوم روش پژوهش

روش پژوهش	۲۷
جامعه آماری	۲۷

۲۸	ابزار گردآوری داده‌ها:
۲۸	۱-داستان‌های اجتماعی
۲۹	نمره‌گذاری
۲۹	روایی و پایایی آزمون
۳۰	روش اجرای پژوهش
		فصل چهارم تجزیه و تحلیل آماری
۳۲	مقدمه
۳۲	تحلیل توصیفی داده‌ها
۳۴	تجزیه و تحلیل داده‌ها
۳۴	یافته‌ها
۳۷	فصل پنجم بحث و نتیجه‌گیری
۳۸	مقدمه
۳۸	بحث و نتیجه‌گیری
۴۱	محدودیت‌ها
۴۱	پیشنهادها
۴۲	منابع فارسی:
۴۵	منابع: انگلیسی
۵۱	پیوست‌ها

فهرست جداول

- جدول ۴-۱- توزیع فراوانی، χ^2 ، سن تشویمی اعضای گروه نمونه ۳۲
- جدول ۴-۲- توزیع فراوانی، χ^2 ، پایه تحصیلی اعضای گروه نمونه ۳۲
- جدول ۴-۳- بررسی توصیفی داده های متغیر بازداری رفتاری ۳۳
- جدول ۴-۴- بررسی توصیفی داده های متغیر آغازگری رفتاری ۳۳
- جدول ۴-۵- بررسی توصیفی داده های متغیر کنترل هیجان ۳۳
- جدول ۴-۶- آزمون تحلیل واریانس یکطرفه برای بررسی مفروضه همگنی ضرایب رگرسیون ۳۴
- جدول ۴-۷- نتایج تحلیل کواریانس تفاوت میانگین های تعدیل شده نمرات استفاده از داستان های اجتماعی بر افزایش بازداری رفتاری در افراد کم توان ذهنی خفیف در گروه آزمایش و کنترل ۳۵
- جدول ۴-۸- نتایج تحلیل کواریانس تفاوت میانگین های تعدیل شده نمرات استفاده از داستان های اجتماعی بر افزایش آغازگری رفتاری در افراد کم توان ذهنی خفیف در گروه آزمایش و کنترل ۳۵
- جدول ۴-۹- نتایج تحلیل کواریانس تفاوت میانگین های تعدیل شده نمرات استفاده از داستان های اجتماعی بر افزایش کنترل هیجان در افراد کم توان ذهنی خفیف در گروه آزمایش و کنترل ۳۶

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه

مهارت خودتنظیمی فرد را قادر می‌کند تا متناسب با زمان و موقعیت به محرک‌ها پاسخ دهد. به صورتی که فرد می‌تواند با استانداردهای زندگی کنار بیاید، در واقع یادگیری خودتنظیمی فرایندی است که به افراد کمک می‌کند افکار، رفتار و احساسات خود را تنظیم کنند، زمانی که خودتنظیمی منبع محدودی از انرژی و قدرت را به خود اختصاص می‌دهد حالت موقتی از تهی شدن خود به وجود می‌آید. تهی شدن خود یعنی زمانی که انرژی برای فعالیت ذهنی کم باشد و خودکنترلی صورت نگیرد لذا در چنین مواقعی خودتنظیمی دچار اشکال می‌گردد (بامیستر، گیلیوت، دوال و اوتین^۱، ۲۰۰۶).

به‌طورمعمول کودکان در حال رشد از سنین ۳ الی ۵ سالگی به بعد در انجام کارهای زندگی روزمره و در حل مسئله قادر به کنترل برخی از رفتارهای خود می‌شوند، آن‌ها می‌توانند اهدافشان را شناسایی و اعمالشان را طرح‌ریزی کنند و در تلاش خود برای رسیدن به هدف پایدار باقی بمانند. هم‌چنین آن‌ها قادر به مقاومت در مقابل حواس‌پرتی می‌شوند و برای کنترل بر اعمال خود برانگیخته می‌گردند. علاوه بر این، موفقیت فرد در زندگی آینده با سطح خودتنظیمی فرد در دوره‌ی کودکی بیشتر از بهره‌ی هوشی و شناختی و مهارت‌های مقابله‌ای ارتباط دارد (گروسبویس و ویلووی^۲، ۲۰۱۲).

کودکان کم‌توان ذهنی از نظر مؤلفه‌ی خودتنظیمی که یکی از شاخص‌های شخصیت است دچار نقص می‌باشند، نقص در خودتنظیمی در انجام فعالیت‌ها در افراد کم‌توان ذهنی به عنوان یک اختلال شناختی در نظر گرفته شده است (گروسبویس و ویلووی، ۲۰۱۲) این افراد به دلیل نقایص متعدد در جریان رشد شناختی و محدودیت رشد شخصیتی، دارای الگوهای رفتاری نامناسب چون بی‌تحرکی، پرتحرکی، عدم میل و علاقه جهت آموزش، تحریک‌پذیری و پرخاشگری می‌شوند. بررسی‌های متعدد نشان داده است که اغلب کنش‌های عاطفی و هیجانی آن‌ها به دلیل عملکرد نامناسب اطرافیان، در مراحل ابتدایی تثبیت می‌گردد و در نهایت قادر به ابراز احساسات و افکار خود نبوده و بنابراین، فعالیت‌های گروهی آن‌ها کاهش و اصولاً تمایل و علاقه‌ی کمتری نسبت به انجام وظایف گروهی، همکاری و ارتباط با دیگران پیدا می‌کنند حتی تعدادی از این افراد علاوه بر مشکلات رفتاری شایع مربوط به ناتوانی خود، دچار اختلال رفتاری جدی‌تر نیز می‌گردند (پزشک، ۱۳۸۲). این افراد چنانچه در جریان آموزش‌های مناسب قرار نگیرند مشکلات متعددی را در زمینه‌های جسمانی-رفتاری نشان می‌دهند (کاسکلی^۳، ۱۹۹۸).

¹ Baumeister, Gailliot, DeWall & Oaten

² Grosbois & Vieillevoye

³ Cuskelly

آموزش مهارت‌های خودتنظیمی و ایجاد رفتارهای مطلوب در کودکان کم‌توان ذهنی از راه‌های متعددی قابل‌اجراست پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه‌ی آموزش مهارت‌های خودتنظیمی به افراد کم‌توان ذهنی بیشتر پر استفاده از تقویت‌کننده‌ها (فتحی آشتیانی و عظیمی آشتیانی، ۱۳۸۷) و یا به طور محدود استفاده از بازی و بازی‌درمانی که باعث کاهش رفتارهای تحریکی (پرخاشگری) بیش‌فعالی می‌شود متمرکز بوده است (کارری^۱، ۲۰۱۲). یکی از روش‌های موفق که در دهه‌های اخیر به منظور تنظیم هیجانی به‌کاررفته است استفاده از داستان‌های اجتماعی است. داستان‌های اجتماعی در ابتدا برای بررسی مشکلات اجتماعی کودکان مبتلا به اختلال طیف درخودمانده مورد استفاده قرار گرفته که در واقع روایت‌های فردی کوتاهی هستند که مفاهیم اجتماعی و مشکل موقعیت‌های اجتماعی را توصیف می‌کنند و فرد را برای دادن پاسخ مناسب و موفق در این موقعیت‌ها هدایت می‌کند (گری و گراند^۲، ۱۹۹۳)

بیان مسئله

خودتنظیمی یک مؤلفه‌ی شخصیت و یک کارکرد اجرایی مهم است که مسئول کنترل احساسات، رفتارها و فرآیندهای درونی هست، به‌گونه‌ای که فرد را قادر می‌سازد تا انجام کاری را متوقف کند یا بالعکس او را به انجام فعالیت‌های وامی‌دارد (اشعری و همکاران، ۱۳۸۹). این مؤلفه با رشد شناختی و اجتماعی ارتباط دارد. (ممیسویک^۳، ۲۰۱۵)؛ و در واقع یک مهارت بسیار پیچیده است که مؤلفه‌های رفتاری، شناختی و انگیزشی را در برمی‌گیرد. (کاسکلی، ۱۹۹۸).

کودکان کم‌توان ذهنی به طور قابل‌ملاحظه‌ای نقص در مهارت‌های خودتنظیمی نشان می‌دهند (ممیسویک، ۲۰۱۵). این مهارت‌ها شامل مهارت در حوزه‌های شناختی، رفتاری و انگیزشی می‌شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهد نقص در مهارت‌های خودتنظیمی در افراد مبتلا به کم‌توانی ذهنی به دلیل منبع بیرونی کنترل است، به همین دلیل آن‌ها در انتخاب‌های خود مشکل دارند. انگیزه پایینی در رسیدن به اهداف جدی نشان می‌دهند و مشکلات خاصی در حفظ رفتارهای معطوف به هدف و بازداری پاسخ دارند (گروسبویس و ویلوی، ۲۰۱۱). به‌طور کلی به دلیل اینکه تعادل و سازگاری عاطفی و شخصی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی از ضرورت فوق‌العاده در مقایسه با سایر اهداف دیگر آموزشی برخوردار است و نیز لازمه‌ی سازگاری اجتماعی، کفایت و شایستگی شغلی - حرفه‌ای، هست؛ لذا از جمله کوشش‌ها در نیل به این هدف، تدبیر و فراهم آوردن فرصت‌ها و فعالیت‌هایی است که این افراد به طور کاملاً فعال و ثمربخش در آن شرکت داشته باشند (افروز، ۱۳۸۴)

¹ Carrie

² Garry & Garand

³ Memisevic

روش‌های مختلفی برای کاهش مشکلات مربوط به تنظیم هیجانی، صورت گرفته است. نتایج پژوهش امتیاز (۱۳۹۰) نشان می‌دهد خودتنظیمی هیجانی و خودتنظیمی رفتاری با اختلالات رفتاری از جمله اختلال پرخاشگری، اختلال اضطراب، اختلال رفتاری گوشه‌گیری، همبستگی منفی دارند. پژوهش‌های زیادی به بررسی تأثیر روش‌های مختلف بر کاهش پرخاشگری و کاهش مشکلات رفتاری-هیجانی پرداخته‌اند. پژوهش نژادی کاشانی و همکاران (۱۳۸۹) در بررسی تأثیر نقاشی نشان می‌دهد استفاده از نقاشی در کاهش پرخاشگری دختران کم توان ذهنی آموزش پذیر مؤثر بوده و پژوهش هاشمی و همکاران (۱۳۸۹) نیز نشان می‌دهد که نمایش عروسکی همراه با نور U V بر کاهش پرخاشگری این افراد مؤثر است. کرمی، شفیعی و حیدری شرف (۱۳۹۴) نیز در پژوهش خود نشان دادند بازی درمانی گروهی با رویکرد شناختی- رفتاری در کنترل سازش نایافتگی اجتماعی نوجوانان کم توان ذهنی آموزش پذیر مؤثر است، اما تاکنون در زمینه‌ی به‌کارگیری روشی مؤثر برای افزایش مهارت‌های خودتنظیمی به طور مستقیم پژوهشی صورت نگرفته است. در سال‌های اخیر یکی از روش‌های موفق جهت آموزش موضوعات مختلف به افراد کم توان ذهنی، داستان‌های اجتماعی است که به افراد امکان تماس مستقیم با اطلاعات اجتماعی از طریق متن و تصویر می‌دهد و این فرصت را فراهم می‌آورد تا این افراد مهارت‌هایشان را با توجه به شرایط تمرین کنند و بهبود ببخشند (رامشینی، ۱۳۹۰). پژوهش حاضر درصدد پاسخ به این سؤال است که آیا داستان‌های اجتماعی بر مهارت‌های خودتنظیمی کودکان کم توان ذهنی خفیف تأثیر دارد؟

هدف پژوهش

بررسی اثربخشی داستان‌های اجتماعی بر مهارت‌های خودتنظیمی کودکان کم توان ذهنی خفیف

اهمیت و ضرورت پژوهش

خودتنظیمی به دلیل پیوند بین عناصر هیجانی، شناختی و رفتاری در بافتی واحد مجموعه‌ی کلیدی از قابلیت‌هایی را ارائه می‌دهد که در طراحی خط مشی برای رشد اجتماعی کودکان ضروری تشخیص داده شده است (داکورت و همکاران، ۲۰۰۹) و مفهوم خودتنظیمی یعنی روشی که افراد یادگیری و رفتار خود را مدیریت می‌کند (گروسبویس و ویل ووی، ۲۰۱۲).

یکی از مشکلات عمده‌ی افراد کم توان ذهنی خفیف، عدم توانمندی آن‌ها در ارائه رفتار مناسب به هنگام حضور در موقعیت‌های مختلف و مکان‌های اجتماعی است که آشکارا سبب بروز مشکلات متعدد در روابط میان فردی

این افراد و حضور آنان در جامعه می‌گردد این ویژگی با عنوان عدم کفایت اجتماعی به طور جدی فرصت‌های فرد در موقعیت‌های کاری، ترتیبات زندگی و فعالیت‌های فردی وی را محدود می‌کند (ایمانی مرنی، ۱۳۹۱).
تنظیم رفتاری-هیجانی می‌تواند از نظر کیفیت زندگی و سازش یافتگی و رشد اجتماعی و زمینه‌های ارتباطی مهم باشد، فراگیری مهارت‌های خودتنظیمی نیز می‌تواند به‌عنوان عامل آگاهی‌دهنده به‌منظور پیشگیری از بروز اختلالات جدی موردنظر قرار گیرد

افراد کم‌توان ذهنی در زمینه خودتنظیمی نقص دارند و نقص این مهارت در فعالیت‌های این افراد به عنوان یک اختلال شناختی در نظر گرفته شده است (گروسبویس و ویلوی، ۲۰۱۲)؛ بنابراین باعث بروز مشکلاتی در مسائل شناختی، رفتاری و هیجانی در این افراد می‌گردد که پیامد آن اختلالات رفتاری مانند بی‌نظمی، پرخاشگری، کناره‌گیری و... است.

از آنجایی که خودتنظیمی در یادگیری و توانایی‌های مورد نیاز برای یادگیری نقش کانونی دارد و بر بسیاری از جنبه‌های زندگی تأثیر می‌گذارد، افراد کم‌توان ذهنی خفیف می‌توانند در صورت آموزش، ابتدا نیاز به اداره زندگی روزمره خود را تا حدودی برعهده گرفته و تحت نظارت غیرمستقیم، زندگی کنند به این صورت که رفتارهایی را در زمینه‌ی نحوه تصمیم‌گیری راجع به مهارت خودیاری و یا اهداف ارائه نمایند، اهدافی را برای خود تعیین و بر رفتار خود مدیریت کنند، درواقع خودتنظیمی در این افراد باعث خودتعیینی می‌شود (کاسکلی، ۱۹۹۸). لذا نتایج این پژوهش در صودت اثر بخش بودن می‌تواند برای رشد خودتنظیمی ضروری باشد به دلیل اینکه به بهبود عوامل مؤثری چون خودمختاری و خودتعیینی در این افراد منجر می‌گردد.

تعریف نظری مفاهیم

داستان‌های اجتماعی: داستان‌های کوتاهی هستند که جنبه‌های برجسته موقعیت‌هایی را که کودک در آن‌ها دچار چالش می‌شود توصیف و واکنش‌های دیگران را در یک موقعیت توضیح می‌دهد و در مورد دادن پاسخ‌های اجتماعی مناسب اطلاعات فراهم می‌کند (اسنل^۱، ۲۰۰۶).

خودتنظیمی: یک ویژگی خاص است که فرد را قادر می‌کند تا متناسب با زمان و موقعیت به محرک‌ها پاسخ دهد؛ و شامل تغییر دادن خود است طوری که بتوانند با سایر استانداردهای زندگی و اجتماعی کنار بیایند (بامیستر، گیلیوت، دوال و اوتین. ۲۰۰۶).

کودکان کم‌توان ذهنی خفیف: بر اساس راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی کودک کم‌توان ذهنی خفیف فردی با هوش بهر ۵۵-۵۰ تا حدود ۷۰ است... (سادوک و ساوک، ۱۳۸۸).

تعریف عملیاتی مفاهیم:

داستان‌های اجتماعی: مجموعه ۶ داستان توسط پژوهشگر بر اساس ۳ مؤلفه‌ی خودتنظیمی؛ بازداری و آغازگری رفتاری و کنترل هیجان ساخته شده است.

خودتنظیمی: نمره‌ای است که فرد بر اساس آزمون درجه‌بندی رفتاری کارکردهای اجرایی (BRIEF)^۲ در مؤلفه‌های بازداری و آغازگری رفتاری و کنترل هیجان به دست می‌آورد.

کودکان کم‌توان ذهنی خفیف: در پژوهش حاضر فرد کم‌توان ذهنی فردی است که بر اساس پرونده ارسالی از اداره آموزش و پرورش شهر تهران دارای هوش بهر ۵۰ تا ۷۰ است و در مدرسه ابتدایی ساریخانی واقع در منطقه ۵ مشغول به تحصیل هستند.

¹ Snell

² Behavior rating inventory of executive function

فرضیه‌های پژوهش

استفاده از داستان‌های اجتماعی برافزایش بازداری رفتاری در افراد کم‌توان ذهنی خفیف مؤثر است.
استفاده از داستان‌های اجتماعی در افزایش آغازگری رفتاری در افراد کم‌توان ذهنی خفیف مؤثر است.
استفاده از داستان‌های اجتماعی در افزایش کنترل هیجان در افراد کم‌توان ذهنی خفیف مؤثر است.

فصل دوم

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مقدمه

در فصل حاضر مهارت‌های خودتنظیمی، افراد کم‌توان ذهنی و مهارت‌های خودتنظیمی در افراد کم‌توان ذهنی و داستان‌های اجتماعی از دیدگاه پژوهش‌ها و نظریه‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.

تعریف خودتنظیمی

در زمینه‌ی خودتنظیمی تعاریف گوناگونی ارائه شده است. خودتنظیمی شامل یک رهبری شناختی که مستلزم عواملی از قبیل انطباق‌ها، تصمیم‌گیری‌های مداوم، آگاهی برای کسب برداشتی معتبر و هوشمندانه از موقعیت و آمادگی برای آنچه در زندگی باید انجام شود هست، اکتساب این مهارت لزوماً با رشد طبیعی مرتبط نیست و همانند دیگر توانایی‌ها و ظرفیت‌ها باید به طور آشکار آموخته شود (زیمرن و شانک^۱، ۱۹۷۴ به نقل از شیری پور، ۱۳۹۲) خودتنظیمی به تنظیم کردن فرایند دستگاه‌های هیجان، توجه و رفتار در پاسخ به یک موقعیت، محرک و درخواست اشاره دارد (پوسنر و روتبارت^۲، ۲۰۰۰: کالکینز و فوکس^۳ ۲۰۰۲) و به عنوان یک اصطلاح محافظ، درک می‌شود و حوزه وسیعی از خرده مهارت‌ها را دربرمی‌گیرد که بسیاری از آن‌ها برای تکالیف اجتماعی و فعالیت‌های معطوف به هدف ضروری هستند (رازا، برگن-کیکو و ریموند^۴، ۲۰۱۳).

خودتنظیمی اصطلاحی جامع است که گاهی به جای تنظیم هیجان استفاده می‌شود که هم به تنظیم پاسخ‌های هیجانی و هم پاسخ‌های رفتاری مربوط است، اصطلاح خودتنظیمی در اشاره به فرایندهای شناختی درگیر در کنترل پاسخ، شامل: کنترل توجه، تفکر، انگیزه‌های عمل و اقداماتی مانند تنظیم هیجانی خود، به کار می‌رود اگرچه بیشتر ادبیات تنظیم هیجان بر بازداری پاسخ‌های هیجانی منفی تمرکز می‌کند، اما تنظیم هیجان، بالا بردن هیجان مثبت را نیز شامل می‌شود (تامسون^۵، ۱۹۹۴ به نقل از رید و وارنر راجرز^۶، ۲۰۰۸). میشل و پترسون^۷ (۱۹۷۸) به نقل از گیلمور، کاسکلی و هایس^۸ (۲۰۰۳) عنوان کردند که مؤلفه اصلی خودتنظیمی توانایی برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی اطلاعات است. به این صورت که برنامه‌ریزی فرایندهای شناختی متنوع از جمله؛

¹ Zimmerman & Schunk

² Posner & Rothbart

³ Calkins & Fox

⁴ Razza. Bergen-Cico & Raymond

⁵ Tompson

⁶ Reed & Warner-Roger

⁷ Michel & Patterson

⁸ Gilmore. Hayes